

YRKESEXAMEN
FÖR VAPENSMEDSGESÄLL OCH
SPECIALYRKESEXAMEN FÖR VAPENSMEDSMÄSTARE

1998

GRUNDER FÖR
FRISTÅENDE EXAMEN

YRKESEXAMEN FÖR VAPENMEDSGESÄLL OCH
SPECIALYRKESEXAMEN FÖR VAPENMEDSMÄSTARE

EXAMENSGRUNDER

UTBILDNINGSTYRELSEN 1998

Edita Prima Oy
Helsingfors 1998

DNR **12/011/1998**

DATUM **3.4.1998**

GRUNDERNA FÖR YRKESEXAMEN FÖR VAPENMEDSGESÄLL OCH
SPECIALYRKESEXAMEN FÖR VAPENMEDSMÄSTARE

Utbildningsstyrelsen har idag med stöd av 3 § lagen (306/94) om yrkesexamina fastställt grunderna för yrkesexamen för vapensmedsgesäll och specialyrkesexamen för vapensmedsmästare att iakttas fr.o.m. 1.6.1998 tillsvidare.

Examensgrunderna har planerats tillsammans med närings- och arbetslivet.

Utbildning som förbereder för examina bör planeras och arrangeras utgående från dessa grunder. Yrkesprov enligt grunderna för yrkesexamen ordnas och utförs som en del av utbildningen.

Generaldirektör

JUKKA SARJALA
Jukka Sarjala

Överinspektör

LASSE LYTTIKÄINEN
Lasse Lyytikäinen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. EXAMENSSTRUKTUREN OCH UPPBYGGNADEN AV EXAMINA	7
2. MÅLEN FÖR EXAMENSSYSTEMET	8
3. BESKRIVNING AV YRKESBRANSCHEN	9
4. FÖR EXAMEN ERFORDERLIG YRKESKICKLIGHET SAMT EXAMENSDELARNA OCH DERAS MÅLSÄTTNING	10
4.1 Grunderna för vapentillverkning	10
4.2 Vapenkunskap	11
4.3 Vapenteknik.....	12
4.4 Kommunikation	12
5. FÖR SPECIALYRKESEXAMEN ERFORDERLIG YRKESKICKLIGHET SAMT EXAMENSDELARNA OCH DERAS MÅLSÄTTNING	13
5.1 Vapenplanering	13
5.2 Ledarskap och företagsverksamhet	14
5.3 Specialiseringsprodukter.....	14
6. PÅVISANDE AV YRKESKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNINGEN AV EXAMENSPRESTATIONERNA	15
6.1 Påvisande av yrkesskicklighet.....	15
6.2 Bedömningsgrunderna och bedömningskriterierna	15
6.3 Yrkesprovets organisering samt examensbetyget	19
7. ARRANGEMANG FÖR UNDERVISNING OCH INLÄRNING.....	20

1 EXAMENSSTRUKTUREN OCH UPPBYGGNADEN AV EXAMINA

Enligt lagen om yrkesexamina anger examensstrukturen hur examina indelas i yrkesinriktade grundexamina, yrkesexamina och specialyrkesexamina. Med examensstrukturen avses dessutom enskilda examensbenämningar och fördelningen av examina på olika utbildningsstadier (Figur 1). Lagen och förordningen om yrkesexamina trädde i kraft 1.5.1994.

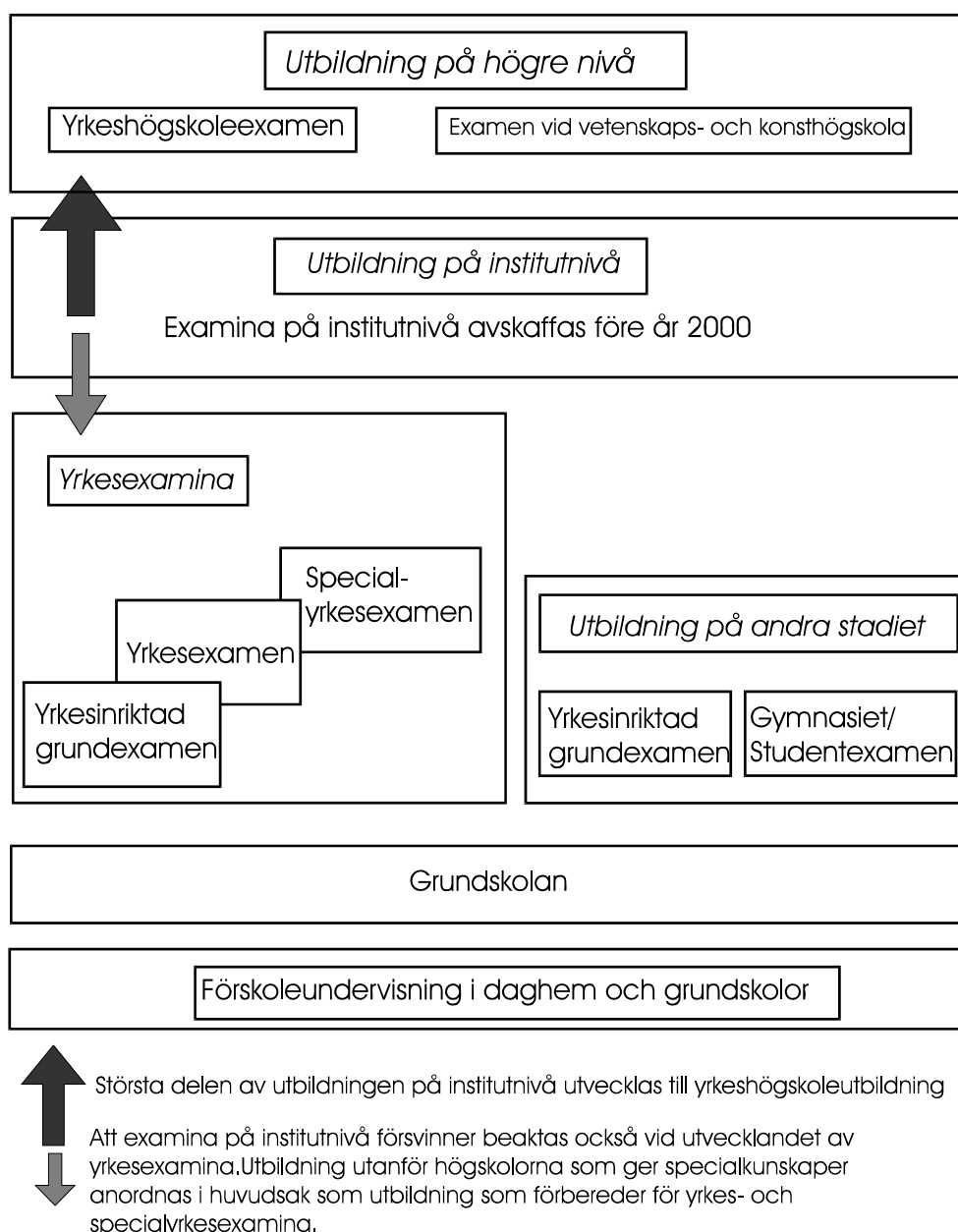

Bild 1. Utbildnings- och examenssystemet.

De yrkesinriktade grundexamina motsvarar examina inom den grundläggande yrkesutbildningen för unga. Yrkesexamina och specialyrkesexamina kräver mera långtgående och intränad yrkesskicklighet och specialisering.

En yrkesinriktad grundexamen som avlagts genom yrkesprov i enlighet med lagen om yrkesexamina ger samma behörighet för fortsatta studier som en grundexamen för unga som avlagts i en läroanstalt. En examen för unga som till sin omfattning är minst tre år ger allmän behörighet för yrkeshögskolestudier, en examen som till sin omfattning är snävare ger behörighet för motsvarande bransch, t.ex. yrkeshögskolestudier inom utbildningssektorn teknik och kommunikation. Yrkesexamina ger endast behörighet för yrkeshögskolestudier inom motsvarande bransch.

Allmän behörighet för högskolestudier får man om man avlägger 1) en bredare grundexamen, 2) en yrkesexamen eller specialyrkesexamen som påbyggnadsexamen eller 3) genom att efter examen skaffa sig minst tre års arbetserfarenhet inom motsvarande bransch eller 4) genom tillräckliga allmänbildande studier.

Examina är omfattande. De innefattar den yrkesskicklighet som arbetslivet kräver inklusive språkliga och sociala färdigheter. Examina består av delar som till sitt innehåll har anknytning till arbetslivet och som är typiska för yrkesområdet och dess behov av utveckling. Delarna består av helheter av uppgifter beskrivna på arbetslivets språk. Examina kan bestå av obligatoriska, valfria och för olika examina gemensamma delar.

2. MÅLEN FÖR EXAMENSSYSTEMET

Målet med lagen om yrkesexamina är att utveckla examina som är oberoende av studieformen och av hur yrkesskickligheten har förvärvats. Via examina fogas hela den yrkesinriktade vuxenutbildningen in i det nationella systemet för säkerhetsställande av utbildningens kvalitet. Studerande inom frivillig vuxenutbildning, arbetskraftspolitisk vuxenutbildning och läroavtalsutbildning, samt de som har förvärvat sin yrkesskicklighet inom arbetslivet, i personalutbildning eller genom andra studier, kan delta i samma fristående yrkesprov och vid dessa påvisa ett enhetligt, i examensgrunderna förutsatt kunnande. Systemet är till sin natur öppet, tidigare utbildning eller arbetserfarenhet krävs inte av dem som deltar i examina.

Den yrkeskunskap som anges i examensgrunderna är en vägledande standard enligt vilken examinanderna skall påvisa sin yrkeskunskap för att erhålla examensbetyg. Bedömningskriterierna för färdigheterna härleds från denna standard. Examenskommissionerna som tillsätts för de olika branscherna och verksamhetsområdena bär ansvaret för anordnandet och övervakningen av examina och för ett opartiskt trygghet av kvaliteten på examensprestationerna. Medlemmarna är sakkunniga inom branschen och tillsätts av näringslivs- och lärarorganisationer. Examenskommissionerna ingår avtal om att arrangera examina med läroanstalter eller med andra institutioner som har tillräckliga förutsättningar för detta. En läroanstalt som anordnar utbildning som leder till examen är skyldig att för sina studerande ordna möjlighet att delta i examen även om läroanstalten inte har ingått avtal med examenskommissionen. Examenskom-

missionen fastställer examensprestationerna och undertecknar examensbetyget tillsammans med examensarrangören.

Examensgrunderna är ett redskap i resultatstyrningen av den yrkesinriktade vuxenutbildningen och en standard i systemet för öppen undervisning. I systemet är sätet att skaffa sig yrkeskunskap inte bundet vid läroanstalts- eller undervisningsformer eller utbildningens finansieringssätt. Med examensgrunderna fastställs sålunda inte hur läroanstalterna skall anordna den examensförberedande utbildningen.

3. BESKRIVNING AV YRKESBRANSCHEN

Som utgångspunkt för vapensmidet står teknik, fritidsverksamhet inom branschen, vårt lands försvar samt kulturen med de traditioner som anknyter till vapensmide. Branschens uppgift är att för marknaden producera såväl traditionsbundna som moderna produkter, med hjälp av vilka enskilda personer och olika sammanslutningar visar sin identitet, sina värderingar och sociala relationer. Inom vapensmedsbranschen förenas hantverk, planeringsfärdigheter, tillämpad traditionell konst, teknik och handel. Mångsidig användning av olika material, såsom metall, plast och traditionellt trävirke, ger branschen dess speciella stämpel. Inom produktionen och handeln krävs speciellt förmågan att omsorgsfullt kunna behandla olika material. Pålitlighet, ärlighet och en mycket god kännedom om lagstiftningen krävs också.

Produkterna inom branschen framställs förutom industriellt även som traditionellt hantverk, som småskalig serieproduktion eller som fullt automatiserad produktion i vapensmedernas verkstäder. En stor del av vapensmederna arbetar med att utföra beställnings-, reparations-, service- och ingraveringsarbeten samt med värdering och övriga tjänster. Arbetet sker i arbetsrum eller i små verkstäder, som tillsammans med minut- och partihandeln bildar samarbetsnätverk, som levererar produkter, tillbehör och tjänster åt kunderna.

Tyngdpunkten för arbetsuppgifterna inom vapensmedsbranschen kan förläggas till planeringen, tillverkningen eller marknadsföringen av produkten. Planeringen kan innefatta den visuella eller tekniska formgivningen av en enskild produkt, ett långtgående tekniskt-konstnärligt uttryck eller industriell formgivning. Produkten kan tillverkas i enstaka exemplar eller som serier av tiotals eller t.o.m. hundratals exemplar. Eftersom vapensmederna arbetar både med enskilda exemplar och med serieproduktion bör de behärska huvuddragen i de olika faserna inom båda produktionsmetoderna. Inom vapensmedsyrket kan man skilja på behoven för företagarpapensmeden, affärsinnehavaren, vapensmeden som verkar inom storindustrin, vapensmeden som tillverkar vapenkolvar, vapensmeden som är specialiserad på ingraveringar och reparationsarbeten samt de vapensmeder som är inriktade på att uppfylla sportskyttarnas specialfordringar. Dessutom bör man beakta synvinkel hos de vapensmeder som tjänstgör inom försvarsmakten.

De flesta tillverkare eller företagare inom vapensmedsbranschen i vårt land verkar i småföretag med endast några arbetstagare. Dessa företag utformar sin produktion i småskaliga serier, eller så tillverkas enskilda exemplar med manuella arbetsmetoder. Till skillnad från processindustrin, där arbetstagaren behärskar endast sin egen del av arbetsförloppet, bör vapensmeden behärska hela processen från början till slut. Eftersom arbetet utförs för hand syns arbetarens personliga kunnande mycket väl. En gemensam målsättning för yrkesexamina inom vapensmedsbranschen är att man erhåller de grundfärdigheter som behövs för produktionen och företagsverksamheten inom den del av vapensmedsbranschen som använder hantverk som tillverkningsmetod. Det förutsätts att personer som arbetar inom vapensmedsbranschen har mångsidiga hantverksfärdigheter, flexibilitet och förmåga att lösa problem på ett kundnära sätt. En vapensmed som behärskar sitt yrke kan identifiera ett av kunden framfört problem, komma på en lösning och uppskatta kostnaderna. Detta förmår han inte om han inte behärskar produktionsstrukturerna, -metoderna och -sätten så bra att han kan tillämpa dessa i olika faser av planeringen och produktionen samt i reparationsarbetet.

Det finns ingen klar definition i lagstiftningen angående yrkestillstånd för vapensmeder, men detta torde senare specificeras i lag och då bör de av lagen ställda fordringarna beaktas. Målsättningen är att den som erhåller näringstillstånd har avlagt yrkesexamen.

4. YRKESSKICKLIGHET SOM KRÄVS FÖR YRKESEXAMEN SAMT EXAMENSDELARNA OCH DERAS MÅLSÄTTNING

Yrkesexamen för vapensmedsgesäller består av fyra delar:

1. Grunderna för vapentillverkning
2. Vapenkunskap
3. Vapenteknik
4. Kommunikation

EXAMENSDELARNA

4.1 GRUNDERNA FÖR VAPENTILLVERKNING

En vapensmedsgesäll kan tillverka högklassiga vapen med vacker formgivning och finslipning. Verksamheten utgår från kundens behov, men examinanden kan också beakta den inverkan som arbetarskyddet och ekologiska faktorer har. Inom branschen krävs kännedom om såväl gamla arbetsätt som nya apparater, maskiner och arbetsmetoder. Arbetet är ofta självständigt redan från första början och vapensmeden bör kunna avgöra om han har tillräckliga kunskaper för den erbjuda arbetsuppgiften.

Personer som avlagt yrkesexamen inom vapensmedsbranschen kan framställa produkter av hög teknisk kvalitet och kan också ta i betraktande hur design och estetik påverkar arbetsresultatet. Han glömmer inte heller hur produktion, arbetarskydd och ekologiska faktorer påverkar hans sätt att arbeta. Till yrkesskickligheten för en vapensmed hör kännedom om material och arbetsredskap inom branschen. Vapensmedsgesällen bör kunna använda och underhålla basmaskiner, apparater och handredskap som används i branschen.

Vapensmedsgesällen är förtrogen med en vapensmeds verksamhetsmiljö och besitter den för yrkesutövaren nödvändiga kunskapen om lagstiftning, företags ekonomi och marknadsföring. Han besitter förmågan att utveckla produktionen och arbetsorganisationen så grundligt som det är nödvändigt i ett småföretag, i vilket det är speciellt viktigt att beakta verksamhetsmiljön och att sträva efter en hög kvalitet.

4.2 VAPENKUNSKAP

Målsättningen med vapenkunskap är att stöda utvecklingen av yrkesskickligheten och -identiteten. Det förväntas att vapensmeden har förmåga att skaffa fram och använda ny kunskap, kritiskt bedöma dess tillförlitlighet, förena kunskap erhållen från olika källor till en ändamålsenlig helhet och använda denna som grund för beslutsfattandet.

Examinanden kan arbeta självständigt och ansvarsfullt och förhåller sig positivt till sitt yrke, sin arbetsmiljö och utvecklingen i branschen. Examinanden är förtrogen med de centrala material som används och kan identifiera metallmaterial, organiska material samt plastråvaror i dess olika former. Även förädlingen, egenskaperna för och användningen av nämnda råvaror samt andra material och hjälpmedel som används inom branschen är bekanta för honom. Examinanden är förtrogen med grunderna i material- och hållfasthetsläran, ballistiken för skjutvapnen, vapnens tekniska konstruktion och med de matematiska beräkningsmetoderna som anknyter till dem. Han känner till komponenterna i patronerna, laddningen av patroner samt olika tillverkares produkter.

Vapensmeden måste verka på den internationella marknaden för att skaffa det material han behöver och för att kunna sälja sina produkter. Därför bör han ha en tillräcklig kännedom om den internationella marknaden och tillräckliga språkkunskaper.

4.3 VAPENTEKNIK

Examinanden känner till arbetsmetoderna för hantverk inom småföretagen. Metoderna kan omfatta hantverksteknik för en vapensmed, olika metoder och medel för att mekaniskt sammanfoga och sätta ihop delar, användningssätten för och tillverkningen av låskonstruktioner, pipor, kolvar och bakdelar samt tillverkning av ammunition. Dessutom bör man i vapensmedens arbete kunna använda ingraver-

ingsteknik. Examinanden är också förtrogen med olika specialtekniker inom vapensmide, såsom räffling, uträtning av pipor samt de mekaniska, galvaniska och kemiska metoder som används vid ytbehandlingen och finslipningen av olika material.

Examinanden är förtrogen med de allmännast använda hantverksredskapen och bearbetningsmaskinerna och kan välja de lämpligaste maskinerna för respektive användningsändamål. Han kan använda och underhålla maskinerna ändamålsenligt och med iakttagande av arbets säkerheten. Han är förtrogen med konstruktionen av, funktionsprinciperna för och inställningen av de apparater han använder och han beaktar arbets säkerheten. Han känner till de kvalitetsfordringar som ställs på produkten och han kan tillverka produkter som duger till försäljning. Vapensmeden bör känna till vapensmidets historia från den tid då man började använda eldvapen och han bör särskilt känna till det finländska vapensmidets historia

Vapensmedsgesällen är förtrogen med elektriska och andra mekaniska apparater som används i vapensmedens arbete och han kan använda dem på rätt sätt med iakttagande av arbetarskyddet. Han vet hur man bearbetar materialet bl.a. genom värmebehandling, gjutning och rengöring för återanvändning. Han känner till arbetarskyddet inom branschen (bl.a. vad gäller kemikalier och ergonomi). Han är förtrogen med planeringsprocessen av produkterna och produktionen i ett småföretag samt känner till beställnings- och reparationsarbeten inom branschen.

4.4 KOMMUNIKATION

Vapensmedsgesällen bör behärska muntlig, skriftlig och visuell kommunikation. Han bör behärska främmande språk i den omfattning att han kan följa med branschen och skaffa fram kunskap. Han bör behärska terminologin inom det egna specialiseringsområdet på flera främmande språk.

Vapensmeden bör kunna tolka kundens behov och försäkra sig om att arbetsuppgiften är rätt uppfattad. Om uppgiften inte är väl definierad kan han ge egna detaljerade förslag och lösningar.

Han bör kunna använda de begrepp inom branschen som anknyter till matematik, fysik och kemi. Han bör vid behov kunna förklara dessa begrepp med egna ord. Vapensmeden bör kunna samarbeta med andra som verkar i branschen.

5. YRKESSKICKLIGHET SOM KRÄVS FÖR SPECIALYRKESEXAMEN SAMT EXAMENSDELARNA OCH DERAS MÅLSÄTTNING

Specialyrkesexamen för vapensmedsmästare består av tre delar:

1. Vapenplanering
2. Ledarskap och företagsverksamhet
3. Specialiseringsprodukter

Med dessa mäts, förutom examinandens ledarskapsförmåga, även hans djupa och breda kännedom om det specialiseringsområde han valt samt hans yrkesskicklighet. En examinand som avlägger specialyrkesexamen bör kunna påvisa att han besitter grundliga kunskaper i den yrkesexamen som föregår specialyrkesexamen och dessutom besitter de kunskaper och färdigheter som behövs för planering, företagsverksamhet, ledarskap och handledning.

EXAMENSDELARNA

5.1 VAPENPLANERING

Examinanden känner till målsättningen för produktutvecklingsprocessen inom sitt eget fack. Han känner till de olika arbetsfaserna och grunderna för de metoder som används i dessa. Han bör kunna planera ett vapen från början till slut. Uppgiften kan vara ett av kunden önskat enskilt exemplar, en från tidigare okänd version eller ett vapen planerat för serieproduktion. De färdigheter som behövs i planeringen ingår i kunskapsområden som kulturkännedom, förmåga att skaffa fram kunskap samt förståelse för vapnets funktion. Planeringsresultaten bör redovisas i en sådan form att även andra förstår dem.

Examinanden är förtrogen med grunderna i design, formgivning och produktutveckling inom vapensmedsbranschen. Han behärskar färg- och perspektivlära och förmår göra upp arbetsritningar och olika förevisningsbilder. Examinanden har en tillräcklig produktkännedom, vilket omfattar allmänt tillverkade och allmänt förekommande produkter inom branschen såsom pistoler, revolverar, kulgevär, hagelgevär, ammunition och i behövlig omfattning även militärvapen. Examinanden behärskar de grundläggande räkneoperationer som behövs vid dimensioneringen av vapen och ammunition, samt kan göra upp kostnadskalkyler åt kunden.

Examinanden kan göra upp en plan på utnyttjandet av olika modeller i syfte att fylla uppdragsgivarens behov. Han kan vid behov föreslå lösningar för delproblemen i planeringen.

5.2 LEDARSKAP OCH FÖRETAGSVERKSAMHET

En examinand som avlägger specialyrkesexamen bör kunna leda och vägleda andras arbete. Han bör känna till företagsverksamhet tillräckligt väl för att kunna verka som chef för produktionsavdelningen även i ekonomisk mening. I vägledningsuppgifter bör han kunna klargöra vilka möjligheter arbetstagaren har och anpassa arbetsuppgifterna enligt dessa.

En examinand som avser att avlägga specialyrkesexamen för vapensmed bör, förutom att behärska det egna inriktningsområdet, även ha tillräckliga kunskapsmässiga och övriga färdigheter för att kunna verka som självständig företagare eller ta emot krävande uppgifter i företag, sammanslutningar och projekt.

Examinanden förstår företags- och producentverksamheten ur kundens och marknadens behov och kan identifiera de centrala problemen i verksamheten. Han är också tillräckligt väl förtrogen med de ekonomiska och funktionella förutsättningarna för företags- och producentverksamheten: orderavtal, budgetering, upphovsmannarättigheter, ålägganden som hör till konsumentskyddet, beskattningen och lagstiftningen.

Examinanden förstår hurudant agerande som förutsätts för att skapa en hel och ändamålsenlig produktions- och produktprofil samt företagsimage. Han har förmågan att skapa bestående yrkesmässiga samarbetsnätverk för vapensmeder.

Examinanden är införstådd med de risker som hör till en egen självständig företagsverksamhet samt med det vittomfattande yrkesmässiga, ekonomiska och etiska ansvaret. Han har de färdigheter som behövs för att kontinuerligt följa med branschen och idka självständiga studier, bl.a. med hjälp av goda språkkunskaper.

5.3 SPECIALISERINGSPRODUKTER

Examinanden kan påvisa att han är förtrogen med de produktionssätt som avviker från hantverkstillverkning, såsom produktstrukturen för den industriella produktionen, planeringsprocessen, ordningen i vilken olika arbetsfaser sker samt arbetsmetoderna. Han visar att han behärskar den manuella, den mekaniserade och den automatiserade tillverkningen i industrin: bl.a gjut- och tunnplåtstekniker, bearbetningsmetoder som formger och flisar, tryck- och genomstansningstekniker samt CNC-bearbetningstekniker.

Examinanden bör lönsamt kunna tillverka vapen inom sitt inriktningsområde. Dessa kan vara kulgevär, hagelgevär, pistoler och även andra vapen. Även vapenreparation, framställning av fjädrar och pipor eller ett annat av examenskommissionen godkänt område kan fungera som inriktningsalternativ. Examen avläggs inom ett examensområde i vilket examinanden har de starkaste kunskaperna.

6. PÅVISANDE AV YRKESKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNINGEN AV EXAMENSPRESTATIONERNA

6.1 PÅVISANDE AV YRKESKICKLIGHET

Erforderlig yrkesskicklighet för yrkesexamen och specialyrkesexamen påvisas vid särskilda examenstillfällen, genom yrkesprov. Dessa anordnas på basen av avtalet mellan examenskommissionen och det läroanstalt eller den inrättning som anordnar examen. I avtalet definieras tidpunkterna för yrkesproven, vem som utför bedömningen, bedömningsgrunderna o.s.v. Examensanordnarna tillsätter de personer som utför bedömningen samt gör upp examensuppgifterna under examenskommissionens ledning.

Examen innehåller lika många uppgifter som examensdelar och kan genomföras på olika sätt. Yrkesproven kan i vissa delar grunda sig på tidigare utförda prestationer, såsom språkexamen eller ett tillverkat vapen. I examen bör examinanden visa att han både behärskar de olika delområdena och han kan förena dessa till en helhet.

I examen fordras goda kunskaper inom specialiseringsinriktningen. När man beslutar om examen bestäms även de största arbetsproverna. Samtidigt försäkrar man sig om att examinanden har uppfattat fordringarna och att han har förutsättningar att klara provet.

Som bedömningssätt kan man ha ett arbetsprov, skicklighetstest eller kompetensprov, observation och simulering av arbetsverksamhet, projektuppgift som till sin längd kan variera, något annat bedömningssätt eller en kombination av dessa. Som prov på kunnande kan man även använda en förevisningsmapp - under förutsättning att man kan säkerställa att examinanden själv har tillverkat arbetsproven.

För att klargöra om examinanden besitter den bakgrundskunskap eller -förståelse som behövs för den erforderliga yrkesskickligheten kan man använda intervjuer, examinandens självvärdering, eller någon annan metod, genom vilken examinandens kunnande kan bestämmas noggrannare och jämföras med målbeskrivningarna för examensdelarna eller med standarder för yrkesskickligheten. Examinanden bör vara förtrogen med bedömningsgrunderna, bedömningsskalan och examens svårighetsgrad. Även om man inte kräver tidigare utbildning eller arbetserfarenhet bör en person som uppenbarligen inte har förutsättningar att prestera ett godkänt resultat ej direkt delta i yrkesproven utan att först ha gått igenom en förberedande utbildning som utvecklar yrkesskickligheten.

I examensarrangemangen beaktar man deltagarens handikapp och specialsvårigheter, så att examinanden trots dessa kan påvisa sin yrkesskicklighet. För den som lider av läs- och skrivsvårigheter ges t.ex. ingen lättnad vad fordringarna på yrkes-

skickligheten beträffar, även om hans lässvårigheter beaktas i examensuppgifterna.

Olika kompenserande metoder såsom tilläggstid och möjlighet att komplettera texten muntligen får inte påverka bedömningsresultatet. Det samma gäller även textupbyggnaden och rättstavningen i de skriftliga svaren.

De läroanstalter eller inrättningar som har erfarenhet av vapentillverkning och reparation samt har ett avtal med examenskommissionen kan anordna yrkesprov. Bedömningsgrunderna bör klargöras för examinander som antagits för att avlägga proven. Examinanden bör ha möjlighet att bekanta sig med eventuella maskiner och anordningar som tillämpas i yrkesproven.

6.2 BEDÖMNINGSGRUNDERNA OCH BEDÖMNINGSKRITERIERNA

Examensuppgifterna är den minsta enhet som bedöms. I yrkesexamina bedöms examinanderna som antingen godkända eller underkända, men om examinandens skicklighet i examen eller i någon examensdel är betydligt större än fordringarna kan man göra en speciell anteckning om detta enligt examenskommissionens prövning. Uppgifterna är uppgjorda så att de är centrala med tanke på yrket och till sitt innehåll breda.

Avläggandet av yrkesexamen förutsätter ett godkänt vitsord i samtliga examensdelar, varefter examinanden erhåller examensbetyget. Betyg över enskilda examensdelar kan beviljas på examinanden begäran.

Genom uppgifterna i yrkesproven prövas på ett integrerat sätt de olika områdena av vapensmedens yrkesskicklighet och i specialyrkesexamen även tilläggsfordringarna på yrkesskickligheten. Uppgifterna uppgörs så att yrkesskickligheten och -kunskapen inom alla nödvändiga kärnområden prövas. Uppgifternas innehåll bestäms efter att man med examinanden kommit överens om innehållet i provet. De uppgifter som används i bedömningen väljs så att de kan mätas och så att de med tanke på yrkesskickligheten är centrala. Man fäster speciell uppmärksamhet vid att examinanden behärskar helheter. Förutom att examinanden bör påvisa att han behärskar kunskapsstoffet bör tonvikten i bedömningen även ligga vid förmågan att tillämpa kunskap.

Förutom att examinanden presterar ett godkänt yrkesprov för specialyrkesexamen förutsätts dessutom att arbetsbeskrivningen är klar och tillräcklig, att han kan anpassa arbetsuppgifternas svårighetsgrad enligt sina egna förutsättningar, samt att han kan bedöma vilken inverkan de ekonomiska faktorerna har på arbetsuppgiften.

Vid bedömningen av yrkesproven för yrkesexamen fästes speciell uppmärksamhet vid följande:

- tryggt och väl avlöpande arbetsätt
- val av metoder och arbetsredskap
- kvaliteten på arbetet
- förmåga att lokalisera fel vid reparationsarbeten
- användning av färdiga delar, i både positiv och negativ bemärkelse

Bedömningsgrunderna för yrkesexamen är följande i de olika examensdelarna:

1. GRUNDERNA I VAPENTILLVERKNING

Godkänd:

Examinanden bör för de personer som utför bedömningen uppvisa ett vapen, vapendelar eller ett annat godkänt, omfattande och av examinandens själv tillverkat arbete inom vapenbranschen. Andelen färdiga delar påverkar bedömningen av arbetet.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

2. VAPENKUNSKAP

Godkänd:

Examinanden bör i ett skriftligt prov kunna påvisa att han är förtrogen med vapenansvändningen och -traditionen och med den produktionsmässiga och kommersiella verksamhetsmiljön i enlighet med nivån på examen. I det skriftliga provet frågar man även efter vilka egenskaper och funktioner olika material, delar och konstruktioner har.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

3. VAPENTEKNIK

Godkänd:

Examinanden bör vid examenstillfället uppvisa ett arbetsprov, förklara tillverkningsprocessen och vapnets egenskaper inför den nämnd som utför bedömningen. Till examinandens kan ställas tilläggsfrågor. Examinanden bör kunna avge ett arbetsprov i närvaro av dem som utför bedömningen. Uppgiften kan exempelvis vara lokalisering av fel och reparation, trimning av avfyrningsanordningen, utbyte av pipan eller något annat krävande tillverkningskedje. På arbetet bör ges en offert som innehåller åtminstone priset och leveranstiden. Även offerten bedöms.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

4. KOMMUNIKATION

Godkänd:

Examinanden bör behärska muntlig, skriftlig och visuell kommunikation. Han bör behärska främmande språk i den omfattning att han kan följa med branschen och skaffa sig kunskap.

Han bör kunna använda de begrepp inom branschen som hör till matematik, fysik och kemi. Han bör vid behov med egna ord kunna förklara dessa begrepp.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

Bedömningsgrunderna för specialyrkesexamen är följande i de olika examensdelarna:

1. VAPENPLANERING

Godkänd:

Examinanden bör behärska produktutvecklingsprocessen, olika arbetsfaser och metoder inom sitt område. Han bör kunna planera ett vapen från början till slut. Kulturkännedom bör beaktas i planeringen och examinandens bör behärska den till vapen hörande estetiken och förstå hur vapen fungerar. Examinanden behärskar formgivning och vapendesign, färg- och perspektivlära och han kan göra upp arbetsritningar och olika förevisningsbilder.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

2. LEDARSKAP OCH FÖRETAGANDE

Godkänd:

Examinanden bör kunna leda och handleda andras arbete. Han bör tillräckligt väl känna till företagsverksamhet för att kunna verka som chef för produktionsavdelningen även i ekonomisk mening.

Han bör, förutom att behärska planeringen och tillverkningen av egna vapen, även ha tillräckliga kunskapsmässiga och övriga färdigheter för att kunna verka som självständig företagare eller ta emot krävande uppgifter i företag, samman slutningar och projekt.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

3. SPECIALISERINGSPRODUKTER

Godkänd:

Examinanden kan specialisera sig på någon vapentyp eller på helheten för någon vapentyp. Han bör kunna påvisa att han är förtrogen med produktionsätt som avviker från den hantverksmässiga tillverkningen, såsom produktstrukturen, planeringsprocessen, ordningen i vilken olika arbetsfaser sker samt arbetsmetoderna inom den industriella produktionen. Han visar att han behärskar den manuella, den mekaniserade och den automatiserade tillverkningen inom vapenindustrin.

Examinanden bör ha förmågan att lönsamt tillverka vapen inom sitt inriktningsområde. Även vapenreparation, framställning av fjädrar och pipor eller ett annat av examenskommissionen godkänt område kan fungera som specialiseringsalternativ.

Underkänd:

Examinanden besitter inte de kunskaper och färdigheter som fordras.

6.3 YRKESPROVENS ORGANISERING SAMT EXAMENSBETYGET

Examenstillfällena för yrkesproven anordnas i praktiken i arbetsmiljön, i läroanstalten eller på någon annan för ändamålet lämplig plats. Autentiska arbetssituationer bör eftersträvas. Yrkesproven kan anordnas av en läroanstalt eller annan inrättning som har ingått arrangemangavtal med examenskommissionen. I bedömningen deltar de representanter för läroanstalten (eller andra inrättningar) som i avtalet har utnämnts till ansvariga. Examenskommissionen gör linjedragningen mellan godkända och underkända examensdelar genom att fördjupa och precisera tolkningen av här framförda bedömningsgrunder.

I linjedragningen bestäms bl.a om man kan godta att det i en godkänd prestation finns kunnande som tolkas som otillräckligt och i vilken omfattning, samt om man kan kompensera detta genom att uppvisa kunnande som överstiger det erforderliga i någon annan bedömd punkt i samma examensdel. I vilket kunskapsområde kan man inte lätta på fordringarna? Bör examinandena inom alla bedömningsområden uppnå en nivå som motsvarar godkänt vitsord i enlighet med beskrivningarna? Dessa är några frågor som berör flexibiliteten och som examenskommissionen måste ta ställning till. Beslutet förmedlas till examensanordnarna för att trygga en enhetlig bedömning.

Examenskommissionen beslutar även om hur man i bedömningen ordnar med representanter från arbetslivet. I bedömningstillfället ingår även en gemensam diskussion, vid vilket examinandena kan framföra sin egen bedömning av prestationen. Examensuppgifterna och provtillfällena planeras så att examen kan avläggas som yrkesprov i de olika examensdelarna. För att erhålla examensbetyget bör man uppnå en godkänd nivå i alla uppgifter.

7. ARRANGEMANG FÖR UNDERVISNING OCH INLÄRNING

7.1 Undervisning i läroanstalt

Examensgrunderna är grunden för den utbildning som förbereder för yrkesexamen och för de individuella läroplaner som i läroanstalten uppgörs för vuxenstuderande. Den individuella läroplanen uppgörs tillsammans med den studerande och i den tillgodoräknas de färdigheter som vederbörande har tillägnat sig tidigare. Förfarandet är alltid detsamma, oberoende av om det är fråga om självständiga studier, arbetskraftspolitisk vuxenutbildning, personal- eller någon annan examensinriktad utbildning. De färdigheter som förutsätts i examensgrunderna kan även inhämtas i arbetslivet eller genom andra erfarenheter, genom tidigare studier eller fritidsverksamhet. Vuxna studerande kan genomgå utbildningen i en följd eller stegvis, allt enligt livssituation.

Läroanstalter kan var för sig eller tillsammans med andra läroanstalter anordna examensinriktad utbildning. Utbildningen genomförs i samarbete med arbetslivet så att också studerande som arbetar kan delta i undervisningen.

6.2 Läroavtalsutbildning

Läroavtalsutbildningen sker med iakttagande av gällande lagstiftning. Planering av läroavtalsutbildning förutsätter samarbete mellan de lokala förvaltningsmyndigheterna, läroanstalten, arbetsgivaren och den studerande. Dessa utarbetar utgående från examensgrunderna individuella studieplaner för läroavtalsstuderande. Den studerandes tidigare utbildning som lämpar sig för branschen och arbets- erfarenheter tillgodoräknas i studieplanen.

Den lokala förvaltningsmyndigheten beslutar om omfattningen på den erfordrade teoretiska utbildningen samt om inköpet av utbildning och samma myndighet inplaceras de teoretiska studierna i utbildningen i samarbete med ifrågakvarande läroanstalt. Målet är att utbildningsavsnitten inplaceras på ett optimalt sätt i den praktiska undervisningen på arbetsplatsen så, att de på bästa sätt stöder inläringen och uppnåendet av yrkesskicklighet.

6.3 Studiehandledning

Studierna handleds av alla som deltar i utbildningen, såväl lärare och övrig läroanstaltspersonal, den ansvariga utbildaren och den övriga personalen på läroavtalsarbetsplatsen som utbildningsinspektörer och andra som påverkar utbildningen.

Utgångspunkten för studiehandledningen är att den studerande uppnår sina mål. Handledarens arbete består således i hög grad av assistens med studierna. Den konkreta studiehandledningen kan bestå av rådgivning om examensfordringar, studieinnehåll eller bedömningen av studieprestationer, studieteknisk handledning,

direkt studiehandledning och -rådgivning eller förståelsefull hjälp. Motivering, uppmuntran och stöd är viktigt. En handledare som verkligen underlättar studierna och inläringen är naturlig, han eller hon närmar sig den studerande som en jämlike och handlar på ett sätt som gör det möjligt för den studerande att uppnå sina studiemål.

Vid examenstillfället respekteras invandrarnas övertygelse t.ex. i fråga om klädsel, förutsatt att arbetarskyddet, hygien och yrkesetik för respektive bransch beaktas. De speciella arrangemangen under examina får inte inverka på utvärderingen av examensprestationen.

Invandrare kan anmodas att avlägga yrkesexamina på lång sikt som delexamina, om det på grund av brister i språkkunskaperna eller av andra motsvarande orsaker är nödvändigt.

Utbildningsstyrelsen har godkänt dessa examensgrunder med stöd av lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning.

De fristående examina är examina som särskilt planerats och utvecklats för att avläggas av den vuxna befolkningen.

Planeringen och genomförandet av de fristående examina baserar sig på ett nära samarbete mellan sakkunniga inom undervisning och arbetsliv.

UTBILDNINGSTYRELSEN
Utbildningsstyrelsen/biblioteket
Hagnäsgatan 2
Pb 380
00531 Helsingfors

Tfn: försäljning (09) 774 774 50
växel (09) 774 774
fax (09) 774 774 75
kirjasto@oph.fi
www.utbildningsstyrelsen.fi